

Pri 150. výročí narodenia Kristíny Royovej (1860 – 1936)

Žila krásne

I.

Rodinné korene

Narodila sa 19. augusta 1860 na staroturanskej evanjelickej fare ako dcéra ev. a. v. farára Augusta Roya a jeho manželky Františky, rod. Holubyovej.

Vyrastala spolu so štyrmi súrodencami. Najstaršia bola sestra Mária – budúca hudobná skladateľka, za ňou bola Kristína, potom Ľudmila, ktorá sa vydala za otcovho nástupcu farára Ľudovíta Čulíka, ďalej bol brat Jaroslav, ktorý sa stal námorníkom a zomrel 24-ročný, a najmladšia bola sestra Božena, vydatá za učiteľa Jána Chorváta.

Korene, z ktorých Kristína Royová vyrástla, sú zapustené v široko rozvetvenej evanjelickej farárskej rodine. Ako si ich veľmi vážila vidieť aj z toho, že svojho otca charakterizuje ako veľmi pokorného, vzdelaného, bohabojného a cirkevníkmi milovaného farára. Poznamenala o ňom: „*Smieť nazývať takého muža svojím otcom je viac hodné, ako právo šľachtické.*“ (Za svetlom a so svetlom, str. 7)

Farármi z otcovej strany boli:

- starý otec Kristíny Royovej – Ján Roy (Lazy pod Makytou, Nové Mesto n. Váhom)
- jeho manželka Karolína bola dcérou záriečskeho farára Juraja Vodičku
- strýko Kristíny Royovej – otcov mladší brat Pavel Roy, ktorý mal za manželku krásnu Boženu Hurbanovú – dcéru farára J. M. Hurbana (ich syn - básnik Vladimír Roy - bol farárom v Púchove a Bukovci)
- aj otcova sestra Františka Royová bola vydatá za farára Daniela Minicha v Modre.

Z matkinej strany boli farármi:

- starý otec Kristíny Royovej Juraj Holuby (Lubina)
- dvaja matkini bratia Dr. Jozef Holuby, známy botanik (Zem. Podhradie) a Gustáv Holuby (Lubina).
-

Royovská rodina bola národne uvedomelá a pre vec národa zanietená. Matkin brat Karol Holuby bol v revolučnom roku 1848 za oddanosť národu ako 21-ročný študent spolu s Vilkom Šulekom popravený. Otec Kristíny Royovej bol osobným priateľom J. M. Hurbana. Na staroturanskej fare sa stretávali národu oddaní slovenskí vlastenci, o čom Kristína Royová v svojej autobiografii napísala: „*Všetci národní a církevní vodcovia zastavovali sa u nás na noc, alebo aspoň na niekoľko hodín odpočinku. Naše srdcia bili pre zem otcov a drahý náš slovenský ľud. Už s materinským mliekom sali sme tú oddanosť do srdca.*“ (Za svetlom a so svetlom, str. 3, 19)

Vzdelanie

Z jej pamätí sa dozvedáme, že ako dieťa mala odlišnú povahu ako staršia sestra Mária. Mária bola záujemčivý, mysliteľský typ a knihomol'. Kristína bola veľmi živé, odvážne dieťa prírody. Ani najvyšší strom vo farskej záhrade nezdal sa jej privysoký, aby naň nevyšliezla. A ako dieťa rada skákala z dva a pol metra vysokého farského múrika.

Čo sa týka základného školského vzdelania, do školy nechodila, ale otec jej učenie a vzdelávanie zveril do rúk svojim kaplánom. Vďaka Bohu, boli to všetko dobrí učitelia. Najskôr ju 5 rokov súkromne učil jej strýko kaplán Pavel Roy. Bol hudobne obdarený a výborný spevák. Vštepil do jej detskej duše vzťah k piesni, a ten aj rozvíjal.

Potom ju tri a pol roka učil kaplán Ján Mocko, o ktorom píše ako o „*múdrom, vzdelanom, šľachetnom mužovi jemných spôsobov v reči i v správaní, ktorý vedel znamenite učiť*“ (Za svetlom a so svetlom, str. 26). Mocko bol náš najplodnejší cirkevný historik a hymnológ. Určite ju musel pri učení zasvätiť do pohnutej a martýrstvom poznačenej histórie našej evanjelickej cirkvi, čo badať aj v jej literatúre.

Keď mala 13 rokov, odišla sa učiť na rok do meštianskej školy v Bratislave, kde sa bez problémov zaradila medzi žiakov posledného ročníka. Tu si osvojila nemčinu, ale čo je hlavné, získala tu vzťah k písaniu a literatúre. Na internát, kde bývala, prichádzala večer staršia pani (vdova Heklová), ktorá vedela pútavo čítať dievčatám krásne nemecké rozprávky (Marletovej a Vernerovej z knihy Gartenlaube), pri ktorých sa Kristína Royovej otváral nový svet. Už tu si ju Pán Boh pripravoval na spisovateľskú dráhu, o čom sama napísala: „*Na slávu Božiu smiem povedať, že môj Pán ma v onej starej izbe na Vysokej ulici začal vyučovať za spisovateľku kníh, ktoré chcel darovať môjmu národu.*“ (Za svetlom a so svetlom, str. 3, 13) Keď sa po roku vrátila z Bratislavy domov, prišiel na faru za kaplána staroturanský rodák Michal Roháček, ktorý ju už ako teológ zdokonaľoval v matematike.

To bolo jej základné vzdelanie, ktoré získala. Túžila po vyššom vzdelaní, ale toho sa jej pre tiesnivú finančnú situáciu v rodine nedostalo. Dostala však od Pána Boha bohatý fond hrivien a darov, ktoré bohato rozvinula v čínorodej celoživotnej práci.

Duchovné korene

Cesta za svetlom

Z jej autobiografie *Za svetlom a so svetlom* sa dozvedáme, že v jej živote stal sa zlomovým rok 1888, keď ako 28-ročná spolu so setrou Máriou prežila prebudenie k živej čínorodej viere, spolu so sestrou sa rozhodli zasvätiť svoj život službe blížnych v duchu Ježiša Krista. Nakolko sa jej obrátenie stalo medzníkom, od ktorého sa začala písať nová kapitola jej života, nechcem sa o ňom zmieniť len jednou vetou, ale venovať mu trochu pozornosti. Kristína Royová použila preň priliehavý obraz: „*Pred východom slnka idú vždy papršky, ktoré východ slnka ohlasujú.*“ To znamená, že prv ako do duše človeka zasvieti svetlo Božej milosti v Kristu, Pán Boh vopred k človeku vysiela svoje papršky svetla.

a/ Prvé svitanie k viere preniklo do jej srdca cez jej rodičov. Harmonický rodičovský dom bol prvý papršek, cez ktorý pre ňu a jej súrodencov „vyvieralo krásne, ničím nerušené detinské blaho.“ Základnou črtou charakteru jej rodičov bola mravná čistota. Otec bol pre ňu „súhrn šľachetností ducha“. Na jeho živote a práci videla spočinúť viditeľné Božie požehnanie.

b/ Ešte mocnejší lúč svetla k nej prenikol cez kaplána Michala Roháčka. Pôsoobil na fare popri jej otcovi len 5 rokov, potom pri pohrebe prechladol, ochorel na TBC a ako 30-ročný nemoci podľahol. Zomieral s pevnou vierou, s istotou nádeje a s modlitbou: „*Otče, do Tvojich rúk porúčam svojho ducha.*“ Kristína Royová bola svedkom, ako pred svojou smrťou položil ruku na Bibliu a povedal: „*Všetka moja nádej je v tom, že Pán Ježiš hovorí: Kto verí vo mňa má večný život.*“ Cez jeho krátky život a cez jeho zomieranie zasvietil do jej srdca mocný lúč svetla. „*Vysoké nebo akoby sa znížilo ku mne a stalo sa mi realitou. Vedela som zrazu, že tento náš brat odišiel skutočne domov, do tej pre mňa tajupľnej krajiny večnej slávy.*“ Až do konca života prinášala na jeho hrob kvety.

c/ No „svoj Damašek“ - svoje obrátenie prežila Kristína Royová spolu so sestrou Máriou až v Písku v južných Čechách. Ako k tomu došlo?

Pri jednej ich návšteve u kochanovského farára strýka Pavla Roya daroval im strýko časopis Betániu, ktorú redigoval kazateľ slobodnej reformovanej cirkvi Jozef Kostomlatský v Písku. Časopis si sestry obľúbili, predplatili a občas do neho napísali aj príspevok. V septembri 1888 pozval ich kazateľ Kostomlatský do Písku na návštevu. Tu boli obidve sestry

mocne zasiahnuté zvest'ou Božieho slova, ktoré, ako sa vyjadrila sestra Kristína, mocne zasvietilo na ich „duchovnú pýchu“. V nasledujúcu noc, ktorú zväčša prebdeli, priviedlo ich Božie slovo k hlbokému a úprimnému pokániu. *„Vedela som, že Boh odo mňa žiada, aby som mu priniesla svoje hriechy a svoju hriešnosť, ktorú som si v samospravodlivej pýche pripustil nechcela.“*

„V onej pamätnej noci našli naše hriechy pod krížom Baránka očistenie, keď sme si Ho vierou ako Spasiteľa privlastnili.“

Poznámka

Cesta sestier Royových k svetlu viery bola podobná ako u reformátora M. Luthera. Ten bol najskôr vo veľkej búrke bleskom zrazený na koléná. Potom v kláštore vlastným úsilím a vlastnými zásluhami si hľadal získať spásu a pravú vieru Ale našiel ju len potom, keď mu na ňu zasvietilo svetlo zhora v Božom slove: „Jedine milosť“ - „Sola gratia“.

Práve keď sa sestrám Royovým pobyt v Písku končil, prišlo pre nich pozvanie do Prahy, kde mal kázať Dr. Baedeker, ktorý požehnané pracoval ako misionár na Sibíri. Tu v Prahe sa misionár bližšie zoznámil so sestrami Royovými. Po bohoslužobnom zhromaždení položil na ich hlavy svoje ruky a požehnal ich. Prijali to ako svoju ordináciu – vysvätenie do práce pre Krista. Kristína Royová o tom po rokoch napísala: *„Vlna vnútorného svetla sily a zmužilosti zaujala moje srdce k svedectvu, ktorým som bola pre životnú prácu vystrojená a splnomocnená. Tým, ako by bol položil obeť na Kristov oltár, čo sa mal stráviť v službe, zvlášť pre slovenský ľud. Ten oheň udelený nezhasol dodnes a nezhasne, dá Boh, do poslednej hodiny života.“*

II.

Sociálno-charitatívna práca Kristíny Royovej v Starej Turej

Po návrate z Písku a Prahy začala sa prebudenecká práca sestier Royových v Starej Turej – v šľapajach a v duchu Ježiša Krista. Kristína Royová poznamenala, že ju Pán Boh posielal prinášať duchovnú i hmotnú pomoc svojim bližným. Mala len prázdne ruky, ale mala úžasnú dôveru v Pána Boha. On vkladal do jej rúk svoje bohaté požehnanie a ona ho plným priehŕstím rozdávala. A nedala sa odradiť ani prekážkami.

V službe lásky bližným postupne vyrástli v Starej Turej 4 sociálno-charitatívne domovy: Útulňa, Nemocnica, Chalúpka a Domov bielych hláv.

Práca s deťmi – Prvá nedeľná škola

Najskôr začali pracovať s deťmi. Kristína Royová si všímala, ako po uliciach pobehujú telesne i duchovne zanedbané deti. Rozhodla sa ich ujať. Spolu s Máriou začali deti zhromažďovať k nácviku piesní, lebo - ako hovorila: *„Ak slovenskú dušu piesňou neprebudíš, tak nevstane.“* Piesne pre deti najskôr prekladali a tvorili i vlastné. O týchto začiatkoch píše: *„Bolo to v novembri 1888, keď sme utvorili spevácku školu v miestnosti evanjelickej školy. Čoskoro prišli Vianoce a s nimi stromček. Spievali sme a rodičia žasli. Posielali deti do nedeľnej školy. Počet detí vyrástol z počiatkových 30 na 50. Mária písala piesne na tabuľu, deti si ich odpisovali a učili sa ich spamäti.“* Deti spievali aj v kostole počas toho, ako ľudia pristupovali pri Večeri Pánovej k oltáru. Mária spev detí sprevádzala hrou na organe.

Popri nácviku piesní Kristína pútavo vyrozprávala deťom niektorý biblický príbeh a naučili sa napamäť zlatý text. Bola to vlastne prvá klasická nedeľná škola na Slovensku. Každé dieťa dostalo Novú zmluvu.

Toto rozosievanie začalo padať na úrodnú pôdu. Svetlo evanjelia prenikalo nielen do srdc dietok, ale aj do srdc ich rodičov. Bola to práca v tradičnom zbore priekopnícka, nová, nezvyklá. Ako taká čoskoro narazila na nepochopenie. Po smrti otca Augusta Roya stal sa jeho nástupcom na fare farár Ľudovít Čulík, ktorý si vzal za manželku mladšiu sestru Kristíny Royovej Ľudmilu. Ten v jednu nedeľu v kostole vyhlásil, že práca, ktorú konajú sestry Royové v zbore, je nežiaduca. Tým sa oproti nim v cirkevnom zbore zdvihlo nepriateľstvo niektorých cirkevníkov.

Kristína Royová bola presvedčená, že nepochopenie je skúška, ktorá preveruje ich vieru a pravdivosť ich práce. Vedela, že koná dielo, ktorým ju poveril Pán. Nevzdala sa. Rozhodla sa v práci s deťmi ďalej pokračovať, ale samostatne a na ústavnom základe.

O pár rokov neskôr prof. Michal Bodický, dekan Teologickej fakulty v Bratislave, ktorý Starú Turú a osobne Kristínu Royovú navštívil, na margo vystúpenia farára Čulíka v svojej memoárovej knihe *Rozpomienky a pamäti* napísal: „*Ostro postupoval proti nim, miesto toho, aby ich bol použil pre vnútornomisijnú prácu v cirkvi, ako sa to robí v katolíctve.*“ (str. 247) „*Obdivovať prichodí jej vieru, ktorá plodí ovocie lásky. Čo sa v našej cirkvi nahovorí, nauzaviera o vnútornej misii, diakonii. Kristína Royová nezvoláva porady. Poradí sa v modlitbe so svojím Pánom a koná. Kto chce vidieť, čo koná, nech ide na Starú Turú a presvedčí sa.*“ (str. 189)

Samostatná práca na báze ústavnej diakonie

ÚTULŇA - práca s deťmi hauzírerov

Spoločne so sestrou Máriou začali najskôr prácu s deťmi podomových obchodníkov, ktorých ľudia nazývali „hauzírmami“. V tom čase sa mnoho ľudí v Starej Turej živilo tzv. „hauzírovaním“. S nošou na chrbte naplnenou výšivkami, čipkami a drobným textilom vybrali sa na 10 mesiacov do Rakúska alebo do vzdialenejších Sudet „hauzírovať“. Putovali z domu do domu, ponúkali svoj tovar a tak sa živili. Svoje drobné deti nechali doma, zverili ich príbuzným alebo známym. Takáto starostlivosť o ne bola často veľmi úbohá. Sestra Kristína o tom napísala: „*Veľmi ma bolievalo srdce nad deťmi hauzírerov. Boli to úbohé siroty žijúcich rodičov. Celé roky som túžila pre ne niečo urobiť.*“

Realizovaním tejto túžby vznikol v Starej Turej v roku 1901 prvý charitatívny domov, nazvaný veľmi priliehavo ÚTULŇA. V novembrovom čísle časopisu SVETLO oznámila to K. Royová slovami: „*Dňa 10. augusta bol zasvätený dom Juraja Mačicu za príbytok pre Útulňu. Radovali sme sa s našou malou rodinou.*“

Počet detí hauzírerov, ktoré tu prijali do starostlivosti (na 10 mesiacov), bol od 16 do 20. Hneď na počiatku boli medzi nimi aj 3 úplné siroty. Pre prácu s deťmi získali mladú slobodnú sestru Emíliu Zimovú z Vrbovíc, ktorá popri práci s deťmi prekladala aj knihy K. Royovej do nemčiny.

Starostlivosť o deti hauzírerov v Útulni bola na patričnej úrovni a ich postavenie sa výrazne zmenilo. Už hneď na počiatku Útulňa nebola určená výlučne len na opateru detí, ale bol to na ten čas kresťanský sociálny ústav, do ktorého sa z obce utiekali aj ľudia, ktorí sa nejakým spôsobom dostali v živote na dno alebo stratili domov. Stávalo sa hlavne v zime, že obyvatelia obce tu priviedli skrehnutú staršiu osobu, ktorú našli na zmrznutej ceste.

K. Royová opísala zvlášť ťažký prípad slepej starenky, ktorú tu prichýlili na Veľkú noc r. 1903. Našli ju ležať schátralú na chodníku medzi plotmi. Nemala nikoho, kto by sa o ňu v biede a starobe postaral. Royová píše: „*Nikdy nezabudnem na ten pocit blaha, keď som ju konečne videla spočinúť na čistej posteli v úhladnej malej izbičke opatrenú všetkým, čo k životu i hodine smrti potrebovala.*“

K týmto prvým skúsenostiam v práci poznamenala: „*Ak chcete mať také nebu blízke šťastie v srdci, bratia a sestry, čiňte dobre ľuďom, ktorí nemajú, ako by sa odplatili. Čiňte im dobre pre Krista, trebárs i so sebazaprením. Nezmeškajte príležitosť. Život ľudský je krátky, aj ten váš.*“ (Svetlo, júl 1903)

Čím sa Útulňa hmotne užívala? Čiastočne z príspevkov rodičov – hauzírerov, ktorí tam mali deti, čiastočne z milodarov a naturálií, ktoré prinášali štedrí ľudia, neskôr aj z autorských honorárov za knihy K. Royovej, ktoré prichádzali hlavne z Nemecka.

V práci s deťmi hauzírerov sa ukázal jeden vážny problém. Keď sa ich rodičia po 10 mesiacoch vrátili a vzali si deti domov, neraz stihli pokaziť za dva mesiace to dobré, čo do nich sestry vložili. Zdá sa, že hlavne pre túto skúsenosť sa K. Royová rozhodla od roku 1904 venovať práci s úplnými sirotami.

CHALÚPKA

Pre prácu so sirotami sa postupne ukázala potreba vybudovať samostatný objekt. Tak v roku 1926 vznikla CHALÚPKA. Nachádzala sa neďaleko Útulne. Bol to útulný prízemný dom s viacerými izbami a vzaďu so záhradou.

V Chalúpke bývalo umiestnených od 20 do 40 sirôt, ktorým sestry diakonky nahrádzali matku a venovali im nevšednú starostlivosť a lásku. Nad hlavnými vchodovými dvermi bol nápis: „**Hľa, stánok Boží s ľudmi a bývať bude s nimi!**“ K. Royová deťom v Chalúpke pripomínala: „*To nie je naša chalúpka, milé deti! To je chalúpka Pána Ježiša a vy v nej smiete s Ním bývať!*“

Pán Ježiš povedal: „*Kto by prijal jedno také dieťa v mojom mene, mňa prijíma.*“ (Mt 18, 5) Koľko takýchto sirôt prijala v Chalúpke táto požehnaná žena? V čase 2. svetovej vojny, keď už nežila, prichýlili tu za dramatických okolností 10 židovských detí, a tak ich zachránili pred istou smrťou.

Keď hovoríme o práci so sirotami chcem tu ešte pripomenúť článok z posledného čísla *Cestou svetla*, v ktorom je správa, že v roku 1904 K. Royová navštívila Kovačicu na Dolnej zemi, kde informovala o svojej práci so sirotami v Starej Turej. To dalo podnet v tejto obci k založeniu najskôr menšieho sirotinca a v roku 1939 tam postavili impozantnú jednoposchodovú budovu pre sociálno-charitatívnu prácu so sirotami.

NEMOCNICA - založenie prvej slovenskej evanjelickej diakonie

Ďalším domovom, ktorý vznikol v rámci sociálno-charitatívnej práce v Starej Turej, bola nemocnica. Čo dalo podnet na jej vybudovanie? Stará Turá mala v tom čase okolo 6 000 obyvateľov z veľkej časti roztrúsených po kopaniciach. Lekár ordinoval v jednej prenajatej miestnosti, ktorá sa nachádzala poniže Útulne a nemala čakáreň. Ťažko chorých pacientov zväžali z kopaníc na vozoch v perinách a čakali na poradie vonku v lete i v zime a potom pred lekárňou na lieky, čo trvalo dlhšie, lebo lieky vtedy pripravovali z práškov.

Tento obraz ľudí čakajúcich na lekára a lieky mala K. Royová na očiach temer denne, lebo okno jej pracovne v Útulni bolo obrátené na ulicu. Stalo sa, že pohľad na nemocných a utrápených ľudí priviedol ju k ľútosti a milosrdenstvu. Na jar 1911 sa rozhodla pre stavbu nemocnice. Odrádzali ju aj tí najsmelší, že do takého diela sa nemožno púšťať bez prostriedkov. Ale ona poznamenala, že je tu pravý čas.

Dňa 12. júna boli položené základy. Obec na stavbu darovala 20-tisíc tehál. A začali sa dvíhať múry a s tým prišlo i veľké nadšenie. Murári pracovali zväčša zadarmo alebo za menšiu odmenu. Ľudia sa hlásili a platili za dvere, okná a materiál. Bol to div. Stavba bola ešte v tom roku dokončená a 26. novembra 1911 sa konala posviacka nemocnice. Bola to pekná jednoposchodová budova. Na prízemí bola ambulancia a izby pre personál. Na poschodí

lôžková časť pozostávajúca zo 6 menších izieb. Nemocnica nemala vlastného lekára, zariadenie ani personál.

K. Royová sa obrátila o pomoc na sestru **Evu von Tiele Wincklerovú**, matku diakonie v Hornom Sliezsku v Miechoviciach, s ktorou ju viazalo úprimné priateľstvo. Matka Eva prisľúbila pomoc. Prišla osobne do Starej Turej a 12. mája 1912 tu vykonala vysviacku – ordináciu sestier diakoniek pre službu v nemocnici. Bolo vysvätených 6 sestier, ktoré si obliekli diakonský šat, medzi nimi aj Kristína Royová, ktorá sa od toho dňa stala matkou diakonie v Starej Turej. 12. máj 1912 sa takto stal historickým dňom založenia prvej slovenskej evanjelickej diakonie. K. Royová o tom informovala v časopise *Svetlo* (1912, str. 37 - 39) takto: „12. mája po skončení spevu pristúpili sme jedna po druhej k matke Eve a ona podaním ruky s príhodným veršom z Božieho slova nás prijala verejne do služieb trpiacemu ľudstvu.“

Lekársku službu v nemocnici vykonával miestny lekár z obce, ktorý prichádzal na návštevy podľa potreby, ale najmenej raz v týždni, a radil pritom sestrám, ako v konkrétnych prípadoch postupovať. Po právnej stránke pracovala diakonia v rámci založeného medzinárodne uznávaného spolku Modrého kríža, ktorý vo svojich stanovách zahrňoval aj sociálno-charitatívnu prácu.

Matka Eva von Tiele Wincklerová prispela k zdarnému rozvoju diakonie v Starej Turej tým, že sem poslala jednu zo svojich najschopnejších diakoniek - sestru **Alvinu Hese**, ktorá bola pôvodne Nemka, ale sa čoskoro naučila po slovensky a našla lásku k tunajšiemu ľudu. Prišla do Starej Turej 33-ročná a zostala tu v službe až do konca života (1952). 40 rokov tu ako diakonka konala výbornú službu. Stala sa hlavnou sestrou v nemocnici a ošetrovateľkou v ambulancii. Bola odborne zdatne pripravená a mala veľkú dôveru lekárov. Bola aj učiteľkou a vychovávateľkou mladých sestier diakoniek. Stará Turá sa aj jej zásluhou stala školiacim strediskom diakoniek na Slovensku. Podľa záznamov prešlo pod jej vedením školou a praxou 30 sestier diakoniek.

Sestry diakonky pracovali bez nároku na odmenu. Menšie dary, ktoré prijali, odovzdávali do spoločnej pokladnice. Žili výlučne pre službu blíznym. Ich služba stala sa súčasťou života obce a prinášala do jej života nevšednú kvalitu. Bola to služba pre ženy často veľmi náročná. Sestra **Borka Plesková**, ktorá ako diakonka pracovala so sestrou K. Royovou, hovorila o náročnosti práce sestier. Napr. cez zimu bolo treba všetky objekty vykurovať. Počas 1. svetovej vojny, keď nebolo mužov, konali sestry celé leto 2-krát do týždňa namáhavú cestu do lesa na drevo s rebrinárom, ktorý samy ťahali a tlačili.

V r. 1926 prišla do Starej Turej mladá 30-ročná poetka a prekladateľka **Mária Rafajová**, pôvodom z Brna, ktorú atmosféra v Starej Turej naplno podmanila a získala. Poznamenala: „Sestra Kristína Royová ma presvedčila, že o láske nielen píše, ale láskou aj žije.“ Rozhodla sa aj ona zapojiť naplno do služby lásky pre blíznym a zostala v Starej Turej natrvalo. K. Royová v nej poznala svoju nástupkyňu vo vedení diela diakonie a na to ju aj pripravila. Na návrh Márie Rafajovej došlo v roku 1930 k osamostatneniu diakonie od Modrého kríža na samostatný ženský diakonský spolok s názvom **VIEROSLAVA** - podľa slov Pána Ježiša, ktoré povedal Marte pri hrobe Lazarovom: „Ak budeš veriť, uvidíš slávu Božiu.“ (J 11, 40) Inak to zostala tá istá diakonia ako pri založení v roku 1912.

DOMOV BIELYCH HLÁV - príkladná starostlivosť o starých ľuďí

Posledným domovom, ktorý vyrástol v Starej Turej v diele služby lásky k blíznym, bol Domov bielych hláv. Aj ten bol vybudovaný veľmi rýchlo. O genéze stavby sa podrobne dozvedáme z časopisu *Večernica* (mesačník Vieroslavy). V júnovom čísle z roku 1931 K. Royová píše: „Dva ideály sprevádzali ma cez môj celý život. Prvý urobiť dobre opusteným

deťom, druhý osladiť ešte posledné dni opusteným starým ľudom. Teraz je finančná kríza. Rozum hovorí, nezačínaj teraz, no moje slabnúce sily volajú: teraz, alebo nikdy. (str. 93)

Keď padlo rozhodnutie o stavbe a začali sa robiť konkrétne prípravy, vyskytli sa nesmierne ťažké prekážky s odkúpením pozemku. Zdalo sa temer nemožné ich prekonať, ale viera K. Royovej nepoznala hranicu, pred ktorou by sa mala zastaviť. Bola to viera veľká, bezhraničná, viera, o ktorej povedal Pán Ježiš: *„Keby ste mali vieru ako horčičné zrnko a povedali by ste tomuto vrchu: prejdi odtiaľto tam, prejde: Nič vám nebude nemožné.“*

Modlila sa, klopała, bojovala a víťazila. Nemožné sa stalo možným. Na jar 1932 prišlo sa k stavbe.

1. V novembrovom čísle Večernice z roku 1932 (str. 175) K. Royová hlási ukončenie hrubej stavby, ďakuje štedrým darcom a pripája svoje myšlienky postoja a úcty k starobe: *„Náš Domov bielych hláv už má aj svoj nápis. Mnohí sa nad tým pozastavia a akosi sa im to nevidí, ale my ten názov máme radi. Že vraj by sa to predsa malo menovať starobinec. To veľmi pripomína „chorobinec“. A ja nemyslím, že by sa v tom dome len na to zišli ľudia, aby mali kde stonať. Skôr by mala platiť výpoveď: „Včas večera bude svetlo. „Ved' nie len východ slnka je pekný, krásny býva i západ. Nie je milé len ráno, veľmi útulný býva i podvečer. Keby ten náš domov mal byť domovom len biedy a hynutia, to by som vás nevyzývala, aby sme ho stavali.“*

A v marcovom čísle Večernice (1933) krátko pred otvorením domova a posviackou píše: *„Budovať domov pre striebrobiele hlavy nás ponúkol On, ktorý povedal: Lišky majú dúpätá a nebeskí vtáci hniezda, ale syn človeka nemá, kde by hlavu sklonil.“ (Mt 8, 20) Ak dieťa potrebuje, aby ho niekto prikryl plášťom lásky, desaťkrát viac ho potrebuje starý človek. Pripraviť starobe útulok, domov, kde by si mohla odpočinúť od tých mnohých búrok a vln, ktoré život so sebou prináša – to je slávne. Ak je krásne postaviť ochrannú strechu ponad malé a mladé detské hlavy, aby sa utužili k celoživotnej práci a bojom, najslávnejšie je predsa otvoriť domov starobe, kde by mohla pekne zomierať a krásne odísť do nového života. Nuž takýto domov staviame a na ňom svieta nápis: „Ak budeš veriť, uvidíš slávu Božiu.“*

Slávnosť otvorenia Domova bielych hláv sa konala 1. mája 1933 za účasti vyše 2-tisíc Slovákov, Čechov, Moravanov a Slezanov. Slovo Božie na ňom zvestoval farár Jozef Roháček.

Miestnosti Domova pojali 25 – 30 obyvateľov. Hneď v máji 1933 sa tu presťahovala i Kristína Royová a žila tu na prvom poschodí až do svojej smrti.

Postavením a zariadením Domova bielych hláv rozšírilo sa pole sociálno-charitatívnej práce v Starej Turej. Celá táto obetavá služba pre blížnych bola za dlhé desaťročia dobrovoľná, konaná a vydržiavaná z dobrovoľných príspevkov bez subvencií. Keď Dr. Alica Masaryková, dcéra vtedajšieho prezidenta, prišla do Starej Turej a prezrela si tunajšiu diakoniu, ponúkla K. Royovej štátnu subvenciu. K. Royová sa jej poďakovala za ochotu pomôcť, ale subvenciu od štátu neprijala s poznámkou, že by to uškodilo jej viere. Povedala: *„Doteraz som dôverovala Pánu Bohu a nikdy ma nesklamal. Budúcnosť je v rukách Najvyššieho.“* Takto môže hovoriť len veľká viera.

Kristína Royová svojou charitatívnou prácou v Starej Turej stala sa na Slovensku priekopníčkou. Diakonia na ústavnom základe bola v našej evanjelickej cirkvi založená v Liptovskom Mikuláši až o temer o dve desaťročia po začatí práce v Starej Turej.

Na záver tohto pohľadu na charitatívnu prácu K. Royovej môžeme zhrnúť jej diakoniu a teologicky ju takto formulovať:

- 1/ Diakonia Kristíny Royovej bola dielom viery. Bola to služba, ktorá pramenila z viery a vierou bola nesená. Vierou poznala, že ju Pán Boh posielal prinášať duchovnú i hmotnú

pomoc svojim blíždym. Prinášať duchovnú i hmotnú pomoc tvorilo u nej harmonickú jednotu tak ako u Pána Ježiša, od ktorého sa ustavične učila.

- 2/ Viera, na ktorú sa opierala, bola bezhraničná. Vierou prekonávala bariéry, ktoré sa jej postavili do cesty. Neupadla do bezradnosti ani vtedy, keď bola v práci nepochopená. Ani vtedy, keď večer nevedela, čo dá ráno na stôl toľkým, ktorých mala na starosti. Sú veriaci, ktorí hovoria, že by niečo radi urobili pre blíždnych, keby mali viac peňazí, lepšie vzdelanie a keby boli príhodnejšie časy, ale neurobia celkom nič.
- 3/ Na človeka, ktorému slúžila, sa pozerala ako na vzácne Božie stvorenie. Jeho hodnotu videla v jeho samotnej existencii, nech bola akákoľvek. Nepýtala sa, prečo sa dostal na dno, neodsudzovala ho. Mala s ním súciti, milovala ho veľkou Kristovou láskou.

Odkaz z jej diakonie pre nás vyjadrujú tieto jej slová: „*Tvoje náboženstvo musí sa podobat' slnku, ktoré zahrieva. Okolo teba žije na tisíce ľudí a tí všetci potrebujú lásku a pomoc. Tomu, kto chce činiť dobre, dáva Boh príležitosť. Nepýtaj sa, prečo tvoj blížny prišiel do nešťastia! Nie! Hľad' mu pomôcť. Ty, ktorý máš čo jesť, udeľ hladnému. Ty, ktorý máš silu, urob niečo pre bezvládneho a nemocného. Ty, ktorý nemáš žiadnych detí, zaujmi sa sirôt. Ty, ktorý si vieš obhájiť svoje právo, zastaň sa vdov. Ty, ktorý máš domov, priviň toho, kto nemá, kde by hlavu sklonil.*“ (Svetlo, jún 1903, str. 48)

III.

Literárne dielo

Dnes si kladieme otázku: Ako mohla Kristína Royová pri takej rozsiahlej práci v službe blíždym napísať ešte toľko kníh a tak kvalitne rozvinúť svoj spisovateľský talent?

Do literatúry vstúpila neveľkou knižkou – idylou **Bez Boha na svete**. Podnet k jej napísaniu dal senický kníhtlačiar a vydávateľ Ján Bežo, ktorý v roku 1893 uverejnil naliehavú výzvu, aby niekto zo Slovákov napísal knižku pre deti, lebo taká nám v literatúre chýba. Kristína Royová ihneď na výzvu zareagovala a napísala dojímavý príbeh o dedinskom pastierovi Martinkovi. Daniel Holeci (biografia Kristína Royová) o knižke poznamenal, že ju napísala na jedno posedenie, za jednu noc, na povale pri sviečke. Rukopis najprv prečítala deťom v nedeľnej škole, a keď sa presvedčila, že deti príbeh zaujal, poslala rukopis Jánovi Bežovi. Knižka vyšla ešte v tom istom roku. Kritika bola najskôr zdržanlivá, až neskôr sa ozval **Dr. Ján Kvačala**, profesor cirkevnej histórie, ktorý v Cirkevných listoch o knižke napísal: „*Bez Boha na svete je perla, akých v druhých literatúrach niet mnoho. Pôvodkyňa je dokonalou znalkyňou ľudskej duše, má živú obrazotvornosť a komponuje tak úchvatne, že človek si kladie otázku – odkiaľ ten talent?*“ (CL 1904, str. 240 - 243)

V r. 1902 knižka vyšla v nemčine v preklade Emílie Zimovej. A potom akoby sa vrece roztrhlo, jeden po druhom vychádzali preklady v ďalších jazykoch. (Dodnes bola preložená do 28 jazykov.) Úspech K. Royovú veľmi povzbudil. Pustila sa do písania väčších diel, hlavne noviel a románov z dedinského prostredia.

V r. 1901 vyšli **Bludári** (191 strán), v r. 1903 **Šťastie** (203 s.), **Sluha** (77 s.) i jej najväčší román **Za vysokú cenu** (748 s.), v r. 1904 **Šťastní ľudia** (88 s.), v r. 1906 **Vo vyhnanstve** (110 s.), v r. 1909 v češtine **Moc světla** (662 s.). Ďalšie diela nebudem menovite uvádzať. Juraj Potúček v precíznej *Bibliografii literárnej tvorby Kristíny Royovej* uvádza všetky jej vydané knižky i letákové tituly – spolu 77 titulov v chronologickom poradí, ako vychádzali; aj preklady jej kníh do 34 jazykov, čo Kristínu Royovú zaraďuje za najviac prekladanú slovenskú spisovateľku.

Pri odhaľovaní pamätnej tabule sestrám Márie a Kristíny Royovej na tunajšej evanjelickej fare v roku 1969 básnik **E. B. Lukáč** vo svojom prejave v mene slovenských spisovateľov

povedal: „Aký to div! Zašiel som vo Švédsku, v Nórsku i vo Fínsku – v Stockholme, Osle , Helsinkách do kníkupectva a videl som tam v popredí diela Kristíny Royovej. To isté sa mi stalo v Nemecku, v Drážďanoch, Lipsku, Berlíne a to isté v parížskom kníhupectve.“ (CL 1969, str. 163) Nie je to úžasné svedectvo o spisovateľke zo Starej Turej?

Osobitné miesto v jej literárnej tvorbe má **detská literatúra**. Popri *Bez Boha na svete* vyšli jej rozprávky pre deti **Divné milosrdenstvo** (1904), **Ako prišli lastovičky domov**, **Ako kvapôčka putovala** (1909), **Ako zomrel sláviček** (1910). Vyšli aj súborne pod názvom **Štyri rozprávočky pre malé i veľké dietky**. Dr. Štefan Krčméry, jeden z našich najlepších kritikov, v vyjadril sa o autorke: „Osobitný zjav. Maľovala slovom.“ Jej rozprávky hodnotí ako umelecky pútavé so zvláštnou istotou pera. O rozprávke „Ako prišli lastovičky domov“ poznamenáva, že svojou prostotou temer víťazí nad rozprávkami Leva Tolstého a Oscara Wilda. Ku knižkám pre deti možno zaradiť poviedku „**Splnená túžba**“ (1900) napísanú na biblický motív o galilejskom rybáriovi a knižky „**V slnečnej krajine**“ (1910) a „**Traja kamaráti**“. Knižky vynikajú krásnym, pre deti primeraným slohom, ukazujú na jej veľkú lásku k deťom a hlboký prienik do detskej duše.

O Kristíne Royovej možno povedať, že sa u nás stala nielen priekopníčkou na poli sociálno-charitatívnej práce, ale aj priekopníčkou v písaní detskej literatúry. Z našich literárnych kritikov jej dielo objektívne ocenili popri už menovaných Kvačalovi, Lukáčovi a Krčmérymu i ďalší: Dr. Ján Marták, Dr. Ján Ormis a Dr. Alexander Matuška. Matuška v r. 1971 v období tzv. normalizácie, keď bolo u nás nebezpečné vyzdvihovať zo zabudnutia oficiálnou mienkou zavrhnutých spisovateľov, v Slovenských pohľadoch (1971/12) postavil vedľa seba tri postavy svetovej literatúry: Flauberta, Dostojevského a Kristínu Royovú, čím jej dal nevšedné, ale zaslužené ocenenie.

Knihy K. Royovej vychádzajú aj dnes po 100 rokoch, u nás i v cudzine. Autorka ich tvorila v inej dobe, ako je naša – v rakúsko-uhorskej monarchii a v prvej Československej republike. Postavy a príbehy si brala zväčša z vtedajšieho dedinského prostredia. Odvtedy sa svet značne zmenil. Mohlo by sa zdať, že človeka v 21. storočí neoslovia a nebudú aktuálne. Ako je možné, že oslovujú? Že sú aktuálne aj dnes? Že vedia nielen zaujať, ale zvláštnym spôsobom dotknúť sa aj duše dnešného človeka zápasiaceho s problémami dneška? A že vedia osviežiť, vzpružiť, kriesiť vieru, roznieť v nás lásku a nádej?

V čom je ich aktuálnosť, jedinečnosť, obsahová a umelecká hodnota?

1/ Sú to knihy autorky, ktorá mala hlbokú vieru založenú na Božom slove, ktoré milovala a podľa ktorého sa usilovala žiť. „*A slovo Božie trvá na veku.*“ - *Verbum Domini manet in aeternum*. Časy sa môžu meniť a sa menia. Aj veci a ľudia sa menia. Prichádzajú a odchádzajú. Ale slovo Božie tu zostáva. Je vždy aktuálne a oslovuje.

Literárna kritika zo svetskej sféry jej vytýkala hlavne **devocionálne prvky** v jej diele. Napr. vo 4. zväzku Dejín slovenskej literatúry (ktorý vyšiel v čase normalizácie v r. 1975) je o Kristíne Royovej takáto krátka zmienka: „*Najprekladanejšou slovenskou predvojnovou autorkou bola Kristína Royová. Avšak celá jej prozaická tvorba má vyslovene úžitkový náboženský charakter, a tak napriek vonkajšiemu úspechu nijako nezapôsobila na vývin slovenskej literatúry.*“

Niektorí kritici z kruhov cirkevných jej zase vytýkali prílišný **kristocentrizmus**. Ale práve v tom je jedinečnosť diela K. Royovej, jeho pretrvávajúca aktuálnosť i umelecká hodnota. Nikto u nás a snáď ani v cudzine nedokázal tak harmonicky pospájať náboženské a čisto románové prvky a črty vo svojom literárnom diele, ako to urobila ona. Je to práve táto harmónia, ktorá umocňuje umelecký účinok jej diela. A potom jej dielo vyznieva úprimne, plynie z jej duše. Nebola z tých „čo vodu kážu a pijú víno“.

Keď v r. 1911 vyšiel jej rozsahom najväčší román „**Za vysokú cenu**“ v Nemecku pod názvom „*Um hohen Preis*“ (v preklade B. Chorvátovej a H. Beywasserovej), dobre to vystihol literárny kritik v ev. časopise **Kirchenblatt**, ktorý román takto ohodnotil: „*Prvotriedny výkon ako po stránke umeleckej, tak i po stránke apologetickej. Znova a znova som si predkladal otázku, či má naše ev. vierovyznanie byť pojednávané v románovej forme. Na základe toho, že sa už 30 rokov zaoberám literárnou históriou, smiem povedať, že K. Royová tento problém skvele vyriešila.*“

2/ K. Royová vidí základný problém človeka i spoločnosti v ľudskom hriechu, ktorý narúša človeka v hĺbke jeho bytosti a narúša i vzájomné vzťahy ľudí. Uvedomuje si, že aj cez všetky vážne politické a spoločenské zmeny na Slovensku po r. 1918 ľudské srdce zostalo nezmenené. Zostali tu tie isté hriechy: alkoholizmus, ľudská závisť, nenávisť, lakomstvo, zanedbávanie detí. Prehlbujú sa spoločenské rozdiely, zostávajú vážne problémy v rodinách a pod. Ale keď do duše človeka zasvieti svetlo Božej lásky v Kristu, keď hriešnik nájde odpustenie, stáva sa novou bytosťou a mení sa aj jeho prístup k Pánu Bohu, ľuďom a veciam. Prebudené svedomie je citlivejšie, bohatý človek prestáva byť ľahostajný k chudobnému, upravujú sa vzťahy v rodine, susedstve, v cirkvi. K. Royová je presvedčená, že nový človek a nový život je možný len v Kristu. Ján Kvačala ako teológ pri hodnotení jej knihy *Bez Boha na svete* to dobre vystihol, keď napísal: „*Evanjelium, ktoré Royová prináša, je vhlbenie sa do vykupiteľského diela Kristovho a následného obnovenia spôsobu života, ako i vzdávanie vďaky za milosť nami nezaslúženú.*“

3/ Veľkou témou knížiek K. Royovej je kultivácia ľudskej duše. Ona chápe umenie ako dar, ktorý od Pána Boha prijala ako posolstvo – poslanie, ktorým chce slúžiť na zušľachtení človeka a života vôbec. Verí v moc Božej lásky, ktorá keď jej človek otvorí srdce, má silu človeka kultivovať, zušľachtiť. Jej postavy prežívajú túto znovuzrodzujúcu premenu a dokázala ju tak živo opísať preto, lebo ju sama prežila.

Keď sa zanedbaný pastier **Martinko** (*Bez Boha na svete*) dozvie viac o Pánu Bohu a nájde k nemu vrúcny vzťah, prestane nadávať dobytku, v nedeľu si oblečie na pašu čistú košeľu, nepletie na paši košíky ako vo všedné dni, ale rozjíma v prírode nad Božím stvorením, modlí sa k Pánu Bohu, prekonáva urážky od ľudí a stáva sa v mnohom pre nich príkladom.

Zušľachtovanie človeka prameniace z viery vyniká hlavne na postave **Olgy Hodoličovej** v poviedke **V pevnej ruke**. Olga je mladá nešťastná žena, ktorá sa ako 16-ročná vydá za bratranca nie z lásky, ale z prinútenia. Je nevzdelaná, muž ňou pohŕda, bez primeraného vystupovania a schopnosti viesť dobre domácnosť. Svoj údel nesie s trpkosťou. Ale keď sa v novom prostredí stretne so zbožnými, súcitnými ľuďmi, poznáva, že na svete je aj dobro a že možno žiť aj inak. Povzbudená ich príkladom hľadá cestu k Pánu Bohu. Je sympatické, ako na nej očividne badať vnútorný i vonkajší rast. Objaví v sebe hudobný dar a naučí sa slušne hrať na klavíri. Nadobudne vzdelanie lekárnickej laborantky, čo jej umožní pracovať v nemocnici a pripravovať lieky pre pacientov. Jej manžel Michal je dojatý jej prevratnou zmenou, ľutuje svoju pýchu a odcudzenie. Ich manželstvo, ktoré bolo v rozklade, sa naprávi a až teraz nachádzajú spoločné šťastie.

Keď čítame novelu **Šťastní ľudia**, každá stránka je ako perla, ktorá nás obohatí, osvieži pekne vyjadrenými myšlienkami a zároveň motivuje k plnohodnotnému životu, akým žijú jednoduchí dedinskí manželia **Adam Dúbravský s manželkou Aničkou**.

Str. 11 „Do kostola mali d'aleko, ale nikdy im cesta nebola prídlhá, vždy si mali čo rozprávať.“

Ta idúc o tom, čo Adam čítal, a odtiaľ idúc, čo v kostole počuli.“

O Adamovi: „Ťažko nájdeš na svete človeka, ktorému by si tak videl na očiach, že ťa nechcú oklamať.“

Str. 42: „Nevedel Adam, ako má Bohu ďakovať, že mu dal tak dobrú ženu. Ešte len do izby išla, vždy usmiata, vždy prívetivá – už sa mu uľahčilo. Priam akoby slniečko vstúpilo do väzenia.“

O Adamovom svokrovi Križkovi: „Žil starý Križka na svete priam ako tá svieca na oltári v chráme Božom ku cti Bohu zažatá. Svietil všetkým ľuďom a šiel tam, kde odplatu vezme jeden každý buď v dobrom, alebo zlom.“

Str. 64: „... je jedno slniečko na zemi, pod ktorým najpeknejšie kvety kvitnú, a volá sa láska.

A je jedna moc, ktorá pred samými bránami smrti môže zastaviť smrť – to je modlitba.“

Str. 67: „Tak žili Dúbravskí a požehnanie s nimi. V ich srdci láska Kristova. Všetko im slúžilo k blahu - či dobré, či zlé, lebo: Kto v láske prebýva, v Bohu prebýva a Boh v ňom.“

Keď jej kritika vytýkala, že postavy idealizuje, povedala: „*Ja nekreslím ľudí akí sú, ale akí majú byť a akí byť môžu, ak to s Pánom Ježišom zoberú doopravdy.*“ Postavila takto latku pre vieru a pre kresťanský život vysoko, tak ako ju postavil Pán Ježiš, ktorý svojim nasledovníkom povedal: „*Buďte dokonalí, ako váš Otec nebeský je dokonalý*“ (Mt 5,48) a „*Ak vaša spravodlivosť nebude dokonalejšia ako zákonníkov a farizejov, nikdy nevojdete do kráľovstva nebeského.*“ (Mt 5, 20)

Keď hovoríme o literárnom diele K. Royovej, treba tu ešte povedať, že k nemu patrí i **poézia a hymnológia**. *Piesne sionské* obsahujú 95 jej piesňových textov a 58 jej vlastných nápevov. Najznámejšie sa dostali do Ev. spevníka, napr. *Kto dá mi sily* (520), *Kráľu nebies* (233), *Ži krásne* (498). Už pred 100 rokmi tvorila slovenskú duchovnú pieseň, keď sme v cirkvi ešte o slovenskom evanjelickom spevníku ani nerozmýšľali. Spolu so sestrou Máriou zhudobnili niekoľko žalmov a biblických textov na umeleckej úrovni, napr. žalmy 23, 121, 146.

Osobne Pánu Bohu ďakujem, že som sa k jej knihám dostal na prahu mladosti v predkonfirmačnom veku, keď sa moja viera dostávala do krízy. Priznám sa, že som sa pri čítaní jej kníh začal za seba hanbiť. Veľmi ma povzbudili k Biblii, ktorú som si zamiloval, a viedli ma k bezprostrednej modlitbe ako dôvernému rozhovoru s Pánom Bohom. A to, čo ma na konfirmačnom vyučovaní najviac oslovilo, vysvetlenie troch článkov z Lutherovho katechizmu, to Royová na postavách svojich kníh slovom namalovala. Ďakujem, že jej knihy pomáhali liečiť moju dušu a hlavne že ma povzbudili, aby som sa v mladosti Pánu Bohu nevzdialil, ale sa k Nemu privinul.

Záver

Keď sa 27. decembra 1936 skončila pozemská životná púť Kristíny Royovej, zanechala tu rozvinutú vnútorno-misijnú prácu a diakoniú, bohaté literárne dielo, ktoré našlo ohlas ďaleko za hranicami Slovenska, a spolu so sestrou Máriou bohatý poklad duchovných piesní.

Literárny kritik **Ján Marták** v nekrológu v Národných novinách napísal: „*Umrela Kristína Royová. A bol to život naozaj zriedkavý. Mohli by sme povedať, že kade chodila, kvitli ruže. Zvädnuté, odlomené, pošliapané kvety znova rozkvitali tam, kam ju Pán poslal slúžiť. V nej išla životom viera a láska. Len ozajstná hlboká nedohľadná viera, len ozajstná hory prenášajúca kresťanská láska môže z človeka urobiť osobnosť takú neobyčajnú, prinášať také požehnané ovocie. Nijaké dobré dielo na svete nezanikne bez ovocia.* (1937, str. 112 - 5) Aby sa nestratilo, o to sa Pán Boh postará.

Z mnohých sústrastných listov a telegramov od významných osobností, ktoré prišli do Vieroslavy na Starú Turú uvediem tu aspoň dva.

„*Pri smrti Vašej drahej sestry, zaslúžilej dcéry našej evanjelickej cirkvi, ušľachtilej spisovateľky a vyznávачky lásky Kristovej, prijmite moj sústrast.*“

Biskup Dr. S. Štefan Osuský

„S hlbokým pohnutím som čítal Vaše oznámenie, že drahá sestra Kristína odišla k Pánu. Na pohreb som nemohol ísť, aspoň teraz listovne chcem Vás uistiť, ako vysoko som si vážil tú šľachetnú Dušu a ako som obdivoval jej veľkú vieru - ved' v porovnaní s ňou i ja, i mnohí slova Božieho kazatelia sme len „trstina vo vetre“. Ona bola z milosti Božej opravdu ako apoštol: „jako chudí, však mnohé zbohacujúce...“ Vysoko si vážim aj skutočnosť, že slovo slovenské jej rukou napísané tak ďaleko preniklo do sveta ako žiadne iné. Stretol som sa s jej menom i v ďalekej cudzine. Dúfam, že diela milosrdnej lásky, ktoré ona založila, udržia sa s Božou pomocou i ďalej.“

Fedor Ruppeldt, ev. farár

A my dnes pri jubilejnom 150. výročí jej narodenia pripájame modlitbu vďaky: Vďaka Ti Pane Bože, za Kristínu Royovú – za Tvoj veľký dar, cez ktorý sme dostali toľko požehnaní.

Miroslav Hvožd'ara st., ev. a. v. farár

Prednesené na jubilejnej slávnosti pri 150. výročí narodenia Kristíny Royovej 22. 8. 2010 v Starej Turej